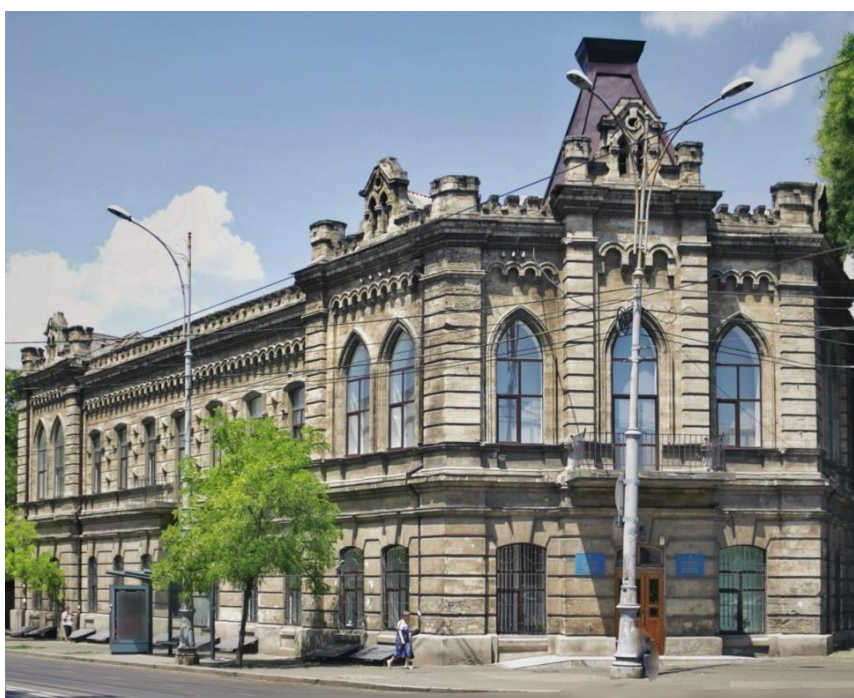

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

БІБЛІОТЕКА

**«БІБЛІОТЕКА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)»**

**Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної
конференції**

**17 листопада 2022 року
м. Одеса**

Одеса – 2023

УДК 021:027.7(477.74)(043.2)

Упорядники: кандидат мистецтвознавства, директор бібліотеки О. П. Спасскова, зав. відділом бібліотеки І. В. Панченко, бібліограф 2-ї категорії О. А. Максим.

**Схвалено рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 5 від 24.11.2022р.)**

Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції (17 листопада 2022 р., м. Одеса) / упоряд. О. П. Спасскова, І. В. Панченко, О. А. Максим. – Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. – 175 с.

Автори тез несуть особисту відповідальність за достовірність поданих матеріалів та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

Література

1. Локальне анкетування “Що читає молодь?” URL : <http://unbib.mk.ua/index.php/2009-06-11-15-23-30/56-2009-06-11-15-26-08/3938-2019----->.html
2. Обласне соціологічне дослідження “Молодь і бібліотека: потреби і очікування”. URL : <http://unbib.mk.ua/index.php/2009-06-11-15-23-30/56-2009-06-11-15-26-08/4486-2020-->.....html
3. Проців О. Я. Місце бібліотеки та роль читання в студентському середовищі (за результатами соціологічного опитування). URL : http://librarycatalog.tdmu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_15/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&C21COM=S&I21DBN=KRAEZ&P21DBN=KRAEZ&S21FMT=infow_wh&S21ALL=%3C%2E%3EA%3D%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%89%D0%B0%D0%BA%2C%20%D0%86%2E%20%D0%86%2E%24%3C%2E%3E&Z21ID=&S21SRW=TIPVID&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=10
4. Паянок Н. Чому варто читати? (за результатами Всеукраїнського соціологічного опитування “Молодь і книги: чому варто читати?”). *Бібліосвіт*. 2021. № 1 (77). С. 67–69.

Наталія Василівна Лощинська,
кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
м. Київ

РЕДАКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ ЖУРНАЛУ 20-30-Х РОКІВ «ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ»

Ключові слова: бібліотека, редколегія, періодика, «Червоний шлях», українізація, боротьбисти.

Вихід у світ товстого журналу «Червоний шлях» у 1923 році був неабиякою подією в українській журналістиці. Початок 20-х років ХХ ст. відзначався впливом політики коренізації, яка дозволяла ширші можливості у збереженні й примноженні культурних здобутків народів багатонаціонального Радянського Союзу. У Москві на той час виходив

літературно-мистецький журнал «Красная новь», котрий користувався популярністю в колах інтелігенції. За його зразком і був задуманий «Червоний шлях», котрий не тільки пропагувала художню творчість, а й виконував функцію поширювача громадсько-політичної думки, нових філософських ідей, наукових досягнень, мистецьких рухів, зарубіжних новинок мистецтва й науки.

Першим редактором його був Г. Гринько, член Української комуністичної партії (боротьбистів) з 1919 року. Як представник ЦК боротьбистів, входив до вищих органів УСРР – Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету (ВУЦВК), Всеукраїнського ревкому. Член РКП(б) з серпня 1919 року, очолював з 16 лютого 1920 року по 20 вересня 1922 року Народний комісаріат освіти УРСР. За його редакторства вийшло усього шість номерів видання. Позиція Гринька стосовно розвитку української літератури і загалом культури виявилася суперечливою: він балансував між боротьбистами і радянським номенклатурником. Все-таки національні пріоритети час від часу виринали у його промовах, але нарком освіти вже частково «радянїзувався», тому політико-ідеологічні принципи брали гору. «Для нас нема завдання поширити ту чи іншу національну культуру, наше завдання – комуністичне виховання і яка культура сприяє, ту ми й підтримуємо. Ви теж повинні дивитись на національну культуру як на засіб комуністичного виховання. Хто буде думати інакше, тому нема місця у відділах освіти» [1, с. 223]. З 6 номера 1923 р. до 1 номера 1925 р. місячник виходив за колективною редакцією О. Шумського (головний редактор), П. Тичини, В. Блакитного, С. Пилипенка, М. Хвильового, П. Панча. Олександр Якович Шумський був неординарною особистістю в українському політикумі тих років. Як і Гринько, він деякий час належав до партії боротьбистів. Після розпуску партії разом з іншими боротьбистами ввійшов до складу КП(б)У й був обраний членом ЦК. Належав до партійної групи, яка вимагала незалежності КП(б)У від Російської Комуністичної партії. Виступав за те, щоб КП(б)У підтримувала зв'язки з РКП(б) лише через Комуністичний інтернаціонал. Через свідому національну позицію був звинувачений у поширенні антиросійських настроїв і знищений сталінським режимом. Боротьбисти більш ніж критично ставились до інших партій та політичних угруповань. Директорію вони звинувачували у зловживанні владою, більшовиків – в обмеженні національних свобод. Протягом усього періоду існування боротьбисти виступали як національно свідомо українська партія, відома своїми вимогами рівноправних стосунків між УСРР і РСФРР. Дуже важливим є той факт, що завдяки О. Шумському журнал було звільнено від цензури. Під час його роботи в «Червоному шляху» склались оптимальні умови для розквіту творчості кращих представників українських літературних кіл. Читачі захоплено оцінили

виступи на його шпальтах М. Хвильового, Є. Плужника, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, М. Зерова та багатьох інших, чия творчість незабаром буде оголошена шкідливою та антирадянською. Не будучи літератором Шумський уважно ставився до письменницької братії, намагався дотримуватись інтересів кожного. Уже в травні 1926 р. політбюро ЦК КП(б)У вирішило змінити журнал «в напрямку більш витриманого знаряддя поширення марксистського впливу» [2, с. 330].

З 1927 р. «Червоний шлях» виходить під керівництвом В. Затонського. Володимир Затонський відомий як радянський партійний і державний діяч, свідомий комуніст. Його погляди незмінно узгоджувались з лінією партії і уряду. В історію він увійшов як противник національного змісту української культури, учасник організації репресій проти «ідеологічно невитриманих» працівників освіти. Усе це не сприяло формуванню позитивного іміджу журналу. Численні постанови уряду, рішення пленумів комуністичної партії заповнили його шпальти.

З № 2 за 1930 рік керівництво журналом переходить до Н. Калюжного. Склад редколегії звужується. З попереднього списку лишилися В. Коряк, І. Кулик, П. Панч, С. Пилипенко, П. Тичина, а з 1931 до них приєдналися А. Річицький та І. Микитенко. В 1933 році відповідальним редактором став колись звільнений М. Яловий.

Постійні зміни редакторського складу, необгрунтовані службові переміщення, маніпулювання співробітниками з будь-якого приводу призвело до зниження мистецької та наукової вартості публікованих матеріалів. Понад усе партійні наглядачі боялись проявів незалежного мислення і пильно слідкували за тим, щоб ніхто не збочив з «червоного шляху» українського культурного будівництва. За прояв буржуазного націоналізму каралось найсуворіше. Володимир Коряк дав оцінку роботи «Червоного шляху» цілком в дусі марксистсько-ленінської ідеології: «Цей журнал не лише об'єднав усі живі творчі сили радянської літератури (що було добре), але й поволі зробився рупором (а це вже негаразд) своєї смички пролетписьменників зі старими літературними фахівцями, які почали виявляти цілком виразні агресивні тенденції щодо захоплення у коло свого впливу пролетписьменників» [3, с. 5]. Кипріян Кіркїж, радянський партійний і державний діяч, перший секретар ЦК КПБ Узбекистану, хоч і далека від журналістики людина, однак теж виявив увагу до діяльності «Червоного шляху» і спромігся на таку оцінку: журнал не вартий уваги, бо за цілий рік там видрукована «лише одна стаття про ленінізм, та й то в жовтневій дні» [4].

Зниження рівня журналу у 30-і роки пояснюється не тільки зміною редакторів, але й ситуацією згортання плюралізму та наступом сталінської реакції загалом у всіх сферах

діяльності у межах країни. Атмосфера тотального контролю, стеження і підозр руйнувала позитивні напрацювання і призвела до звуження тематики публікованих творів, збіднення автури, скорочення деяких рубрик.

Передостанній з редакторів це Михайло Яловий. Один з представників розстріляного відродження, український поет, прозаїк і драматург родом з Полтавщини. Належав до літературної організації «Гарт» і ВАПЛІТЕ (її перший президент), найближчий однодумець Миколи Хвильового. Ялового було звинувачено в шпигунській діяльності, «шумськізмі», підготовці замаху на Павла Постишева та страчено. Будучи талановитим письменником, діячем української культури, він не зміг підвищити рівень журналу, оскільки від особи редактора у той час залежало мало. Це вже була суто номенклатурна одиниця, що вимушено підпорядковувалась антиукраїнським постановам і розпорядженням. В останній рік видання «Червоного шляху» – 1936 – в його редколегії нараховувалось всього двоє працівників : відповідальний редактор І. Кириленко та його заступник Ю. Смолич.

«Червоний шлях» з'явився в оптимальний для розвитку української культури час – 1923 рік. Цим роком розпочинався період так званої активної українізації, що тривав до 1930. Маючи всі підстави для плідного розвитку, «обличчя» журналу не було однаковим і змінювалось залежно від різних чинників протягом 13 років його існування.

Особа редактора є визначальною для видання. Саме від нього залежить зміст кожного випуску, а відповідно й напрямок розвитку та статус журналу. Те, яким читач бачить черговий номер є результатом організаційної роботи колективу редакторів, які мають широке коло обов'язків. У довготривалій перспективі якість публікацій формує репутацію видання, що є ще однієї важливою функцією редактора. Від вибору редакційною колегією праць для публікації залежить тематичне спрямування і, очевидно, воно не має відходити від напрямку журналу. Більш того, редактор – це свого роду психолог, адже велику роль в публікаційній справі відіграє людський фактор, і значний відсоток рукописів відхиляється. Усі редактори «Червоного шляху» прагнули до створення взірцевого видання, лише кожен розумів взірцевість по своєму і мав різний арсенал засобів та обсяг дозволеної свободи. Так чи інакше «Червоний шлях» заслужено увійшов до першорядних періодичних органів літературно-художнього спрямування 20-30-х років ХХ ст. Успадкувавши кращі традиції старшого журнального «покоління», до якого належать : «Киевская старина», «Літературно-науковий вісник», «Правда», «Жите і слово», він став представником новаторських пошуків, сміливих експериментів в області тематики, стилістики, течій, шкіл, напрямів.

Література

1. Виговський М. Доля наркома-реформатора. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13379>
2. Культурне будівництво в УРСР: збірник документів: у 2 т. Київ : Держполітвидав, 1960. Т. 1. 330 с.
3. Коряк В. Радянська література першого десятиріччя. *Комуніст*. 1927. 12 листопада. (№258). С. 5.
4. Доповідь Кипріяна Кіркіжа на червневому пленумі Політбюро ЦК КП(б)У 1927 р. *ЦДАГОУ*, ф. 1, оп. 1, спр. 208, 25 арк.
5. Орлик О. Журнальні видання 20-30-х рр. ХХ століття як джерело дослідження видавничої справи в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 6. С. 37-40.

Юрій Михайлович Луговцев,
кандидат філософських наук,
бібліотекар 1 категорії
сектора науково-дослідної роботи
науково-методичного відділу
Одеська національна наукова бібліотека
м. Одеса

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТРЕБИ ВІДДАЛЕНИХ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕК ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: інформаційні потреби, віддалені користувачі бібліотеки, бібліотека півдня України, дистанційне обслуговування, соціально-демографічний портрет віддаленого користувача

Регіональне дослідження «Інформаційні потреби віддалених користувачів бібліотек півдня України» було проведено Одеською національною науковою бібліотекою протягом 2021-2022 рр. відповідно до планів роботи Міністерства культури та інформаційної політики України.

Виклики, спричинені розповсюдженням пандемії COVID-19, суттєво активізували роботу українських бібліотек щодо впровадження нових онлайн-послуг та удосконалення існуючих дистанційних технологій обслуговування користувачів. В цих умовах доцільно